

Aktiv passivitet

Om kontaktpersoners roll och förhållningssätt till pappor, mammor och barn i umgängestvister

MARIA BANGURA ARVIDSSON

En svårighet kontaktpersoner i umgängestvist beskriver är att utforma sin roll och finna ett fungerande förhållningssätt gentemot fäder, mödrar och barn. Det handlar om att hitta en balans mellan att å ena sidan vara passiv och å andra sidan ingripa aktivt, vilket tar sig uttryck i skillnader mellan generella ideal och konkret praktik.

Inledning

Närvaro av kontaktperson kan vara ett villkor för att en umgängesberättigad förälder ska få umgås med sitt barn. Domstol kan besluta om insatsen då föräldrar efter separation har så stora konflikter att de inte kan komma överens om hur umgänget ska se ut. Ofta är det våld eller hot om våld med i bilden. Beslutet om kontaktperson fattas av

tingsrätten och det är socialförvaltningen som förordnar en lämplig kontaktperson och följer upp insatsen. Ärendena handläggs på olika sätt i olika kommuner beroende på hur avskild familjerätten är från den övriga individ- och familjeomsorgen inom socialtjänsten. Kontaktpersonens uppgift är att närvara vid barnets umgänge med den andra föräldern (umgängesföräldern, som oftast är fadern) eller vara med när barnet lämnas och hämtas hos umgängesföräldern.

Insatsen kontaktperson i umgängestvist ingår i den flexibla användningen av insatsen kontaktperson/-familj. Insatsen används

Maria Bangura Arvidsson är fil. dr i socialt arbete och lektor vid Socialhögskolan, Lunds universitet.

både inom individ- och familjeomsorgen och i familjerättsärenden och omfattar ca 22 000 barn och unga (0-18 år) under ett år (Socialstyrelsen 2007). Inom individ- och familjeomsorgen används insatsen för barn och unga som behöver socialt stöd. En central tanke bakom insatsen är att det är lekmän, d.v.s. »vanliga« människor, som ska utföra uppdragen (Prop. 1979/80:1, Andersson & Bangura Arvidsson 2001). I familjerättsärenden används insatsen som stöd vid umgänge mellan barn och umgängesförälder. De olika formerna av kontaktperson skiljs inte ut i statistik trots att de i många avseenden skiljer sig åt. Det innebär att det kan vara svårt att definiera den specifika insatsens innehåll, vilket föranlett ett förslag om att istället benämna kontaktperson vid umgängestvist »umgängesstöd« (SOU 2005:43, SOU 2007:52).

Insatsen kontaktperson vid umgängestvist präglas av inneboende svårigheter och dilemman. Dels är den generella insatsen kontaktperson/-familj en frivillig insats och kan således inte utses mot någons vilja. När det gäller kontaktperson vid umgängestvist finns det förvisso möjlighet att ansöka om insatsen men den kan också tilldömas i domstol och är då inte frivillig. Dels betonas det i förarbetena att insatsen ska vara förebyggande och bara får tillsättas vid enklare ärenden (Prop. 1979/80:1). Många av ärendena där det tilldömts kontaktperson vid umgängestvist uppfattas emellertid som mycket konfliktfyllda och problematiska. Det är tveksamt om man kan tala om insatsen som förebyggande när föräldrarnas konflikt eller problematik är så stor att umgänget måste avgöras i domstol. I ett betänkande (SOU 2007:52) föreslås att

insatsen inte bör användas när föräldrarnas konflikt är så stor att de inte kan träffas utan att konflikten blossar upp. I betänkandet föreslås också att kontaktperson vid umgängestvist ska vara en tillfällig insats och huvudsakligen ska användas i de fall där det finns en förhoppning om att umgänget så småningom ska kunna skötas på egen hand av föräldrarna. Ekboms och Landbergs (2007) undersökning, som baseras på en genomgång av domar och intervjuer med barn, boendeföräldrar och umgängesföräldrar, visar dock att de flesta umgängen upphörde helt efter avslutad insats.

Det finns mycket lite dokumenterad kunskap och forskning om insatsen trots att efterfrågan från praktiker på fältet är stor. Det är inte självklart inom vilket forskningsfält insatsen kontaktperson vid umgängestvister hör hemma, vilket konstaterats i en tidigare artikel (Andersson & Bangura Arvidsson 2006b). Insatsens utformning tycks vara unik för Sverige då det internationellt sett inte finns motsvarande insats med individuella kontaktpersoner för individuella barn.

Syftet med artikeln är att belysa hur kontaktpersoner utformar sin roll och beskriver sitt förhållningssätt gentemot umgängesföräldrar, boendeföräldrar och barn utifrån insatsens direktiv, svårigheter och dilemman.

Insatsen i det moderna samhället

Av Sveriges cirka två miljoner barn (upp till 18 år) bor ungefär en halv miljon med endast en av sina föräldrar. Drygt 46 000

barn upplevde att deras föräldrar separerade under år 2006 men andelen minskar (SCB 2007). Fortsatt gemensam vårdnad efter separation och skilsmässa tycks vara en regel. 96 procent av före detta gifta föräldrar och 89 procent av före detta sammanboende föräldrar har gemensam vårdnad (SCB 2006). De flesta skilda och separerade föräldrar kommer på egen hand överens om vårdnad, boende och umgänge. Några får hjälp med det genom samarbetsamtal hos familjerätten. En del av dem som inte kommer överens om vårdnaden, boendet och umgänget tas upp som ärenden i domstol. En liten andel föräldrar tilldöms insatsen kontaktperson vid umgängestvist som ett villkor för umgänge. För att ge en bild av omfattningen kan nämnas att i en mellanstor kommun hade 73 barn (0-12 år) någon gång under ett år insatsen kontaktperson/-familj (Socialstyrelsen 2006). Familjerättens egen statistik för samma år visar att 17 av dessa barn hade kontaktperson i umgängesärenden enligt domstolsbeslut och 15 barn hade det enligt föräldrars egen ansökan (Andersson & Bangura Arvidsson 2006a, 2006b, 2008).¹

Insatsen kontaktperson i umgängesärenden kan sättas in i det postmoderna samhällets kontext (Andersson & Bangura Arvidsson 2006a, 2006b). Såväl Bäck-Wiklund (2003) som Hydén och Hydén (2002) beskriver den moderna familjen och hur moderniteten har påverkat relationerna inom den. Bäck-Wiklund (2003 s. 23) skriver: «Gapet mellan ideal och verklighet är en av den samtida familjediskursens inne-

boende motsättningar. Vi skyddar den tänkta familjen, och då ofta på bekostnad av att vi döljer och mystifierar det familjeliv vi lever till vardags». Vi har alltså en tanke och en idealbild av hur en familj ska se ut och hur relationerna inom den ska vara. Denna bild stämmer sällan överens med det familjeliv vi lever i realiteten, ett familjeliv som kan vara fyllt av spänningar och konfliktfyllda relationer. Hydén och Hydén (2002) diskuterar hur individualiseringen har påverkat familjerelationerna. De menar att den konflikt och relation, som föräldrar utvecklar efter separation, i grunden är en konflikt mellan två individer som driver var sitt föräldraprojekt. Vid separation är det inte bara ett antal personer som skiljs åt, det sker också ett särskiljande mellan vad författarna kallar familjeskap och föräldraskap. I dagens samhälle förväntas föräldrar efter separation vilja upprätthålla sitt föräldraskap, även om det måste omformas.

Barns bästa och fäders rätt

En syn på barn som subjekt med rätt att uttrycka sin egen vilja betonas i allt större utsträckning. Bl.a. i svensk lagstiftning avspeglas att barn alltmer kommit att uppfattas som egna individer vid sidan om sina individuella föräldrar, trots att Föräldrabalcken ger barn ett begränsat inflytande (se t.ex. Hydén & Hydén 2002, Singer 2000). Lagstiftningen framhåller också att barn behöver stabila och varaktiga förhållanden till båda föräldrarna, även om de är i konflikt med varandra. Det vanligaste är att barn efter skilsmässa bor hos sin mamma

¹ Övriga barn har den generella insatsen kontaktperson/-familj.

och har umgänge med sin pappa. Just behovet för barn att ha kontakt med sin far är en generell uppfattning i Sverige. Hobson (2004 s. 87) lyfter fram Sverige som det land som haft »en av de mest reglerande och interventionistiska politiska styrningarna av män som pappor«. Som exempel tar hon upp att redan i början av 1900-talet fick alla barn, även de födda utom äktenskapet, rätt till en registrerad far. På så sätt blev faderskapet «obligatoriskt enligt svensk lag» (ibid.). Fortfarande är denna princip stark, då delad vårdnad av barn är en grundprincip för regeringens politik och för rättsväsendet. Det finns flera beskrivningar av faderskap genom 1900-talet och de pekar på liknande tendenser, en förändring från betoning på ekonomiskt faderskap till det moderna vårdande faderskapet. Hobson och Morgan (2002) menar att den svenska socialpolitiken har förflyttat fokus från att etablera faderskap utifrån ekonomiska skyldigheter till dagens lagar och politik som försöker få fäder att ta mer vårdande ansvar. Redan i början av 1900-talet tilldelades utomäktenskapliga barn en barnavårdsman som gick in i faderns ställe för att bevaka det ekonomiska stödet till barn. Hobson (2004) menar att en grundtanke var barns rätt att känna till sin biologiska far, vilket fortfarande återspeglar sig i familjepolitiken. En av hennes poänger är att Sverige sannolikt är ett av världens mest »mansvänliga« samhällen om man ser utifrån ogifta och skilda biologiska faders perspektiv. Den starka normen med gemensam vårdnad är ett exempel på det, menar Hobson. Hon anser att den ogifta eller skilda faderns rätt till sina barn är en av den svenska lagens starkaste principer och att kontakten med

barnen har styrt familjepolitiken de senaste tjugo åren.

Detta, menar jag, avspeglar sig i socialtjänsten och den sociala barnvården. Socialsekreterare i den sociala barnvården förväntas stärka fäder i deras fadersroll och minska fadersfrånvaron för socialt utsatta barn. Samtidigt är deras uppgift att skydda barn från fäder som utgör en risk för barns hälsa eller utveckling. Detta ställer socialsekreterare inför flera dilemman när det gäller barns umgänge med fäder (Bangura Arvidsson 2003).

Maria Eriksson (2003) skriver också om faderskap inom socialtjänsten och har studerat familjerätten. Hon menar att den svenska familjepolitiken skapar en kontext som möjliggör faders tillgång till barn men som hindrar arbete med våldsamma fäder och inte skyddar barn och mödrar. Även om familjen har separerat betraktas den fortfarande som en kärnfamilj men nu som en separerad sådan. Med en föreställning om den separerade kärnfamiljen tycks familjerätten, enligt Eriksson, vara mer stängd för att ingripa mot faders övergrepp än för att gripa in i syfte att underlätta faders kontakt med sina barn. Eriksson menar att det finns ett mönster inom familjerätten, som tyder på att familjerättssekreterarnas förståelse av föräldraskap domineras av en konstruktion av föräldraskap som könskomplementärt. Mödrar och fäder ses som komplement till varandra, därför är det viktigt för barn att ha en relation till både sin mamma och pappa. Konsekvensen av detta är, menar författaren, att även fäder som har utsatt barnens mödrar för våld kan ses som bra pappor. Den betydelse fadern tillskrivs som kompletterande modern

tycks väga tyngre än det faktum att han misshandlat henne. I detta sammanhang skriver Eriksson om »den moderscentrerade familjemodellens logik« (2003 s. 279). Den innebär att en god mor förväntas ta huvudansvaret för omsorgen om barnet och för relationen mellan far och barn. Det innebär att modern ska släppa in fadern i barnets liv och lita på att han tar hand om barnet. Eriksson ser emellertid en paradox här, eftersom även mödrar som inte alls är oroliga uppfattas som att de inte ser till barnets behov och inte tar sitt ansvar för att skydda barnet.

I tanken om könskomplementaritet finns en traditionell syn på manlighet. Johansson (2004) har gjort en studie som belyser betydelsen av manliga förebilder när det gäller socialtjänstens insatser för ensamstående mödrar och söner. Liksom i min avhandling (Bangura Arvidsson 2003) framträder en bild av fäder »som försvinner från familjen och förlorar kontakten med sina barn« (ibid. s. 79). Det framträder dock en stor skillnad mellan pojkarnas, mödrarnas, kontaktpersonernas och socialsekreterarnas syn på insatsen kontaktperson för ungdomar. Å ena sidan finns en problematisering av kön och begreppet manliga förebilder, å andra sidan en bild av att pojkarna har behov av att umgås med en vuxen man. Johansson konstaterar emellertid att oavsett hur de olika aktörerna ser på problemet blir insatsen den samma. Det handlar ofta om manliga kontaktpersoner med egenskaper förknippade med »regler, kontroll, normer och ordning« (ibid. s. 83).

Regnér (2006), som skriver om insatsen kontaktfamilj, menar att med stöd av kontaktfamilj kan ensamstående mödrar

minska sin sårbarhet och sitt beroende av barnets far. Hon lyfter också fram att socialpolitiska ställningstaganden, som grundar sig i diskurser om omsorgsgivande fäder, jämställdhet och barncentrering, paradoxalt nog också kan belasta ensamstående mödrar att ta ansvar för såväl barnen som faderns föräldraansvar. Fadern kan utöva makt över moderns handlingsutrymme genom att vägra henne stöd, antingen genom att inte vara närvarande och/eller att vid gemensam vårdnad inte gå med på att barnet får kontaktfamilj. På så sätt håller mannen kvar sin makt och kontroll över familjen och binder modern till hem och barn. Regnér lyfter fram tankegångar om hur gemensam vårdnad och förstärkt umgängesrätt kan innebära att faderskapet ersätter äktenskapet som en institution som kan ge mannen makt över både mamma och barn. I Regnérs studie framkom att det inte bara var fadern som höll fast vid faderskapets betydelse utan även majoriteten av mödrarna genom att de tog på sig ansvaret för barnen.

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att Sverige var tidigt med statlig inblandning i familjeangelägenheter med fokus på biologiska fäder och barns rätt att känna (till) honom och det präglar samhället än i dag. Detta, menar jag, återspeglar sig i diskussionen om, och utformandet av, insatsen kontaktperson i umgängesärenden och andra former av umgängesstöd.

Tillvägagångssätt och material

Materialet till den här artikeln består av kvalitativa, halvstrukturerade, individu-

ella intervjuer med 13 kontaktpersoner.² Jag använder också delvis material från en tidigare gjord delstudie för att ge en bild av de direktiv kontaktpersonerna har. Den delstudien baseras på gruppintervjuer med 21 familjerätts- och socialsekreterare (för mer information om denna studie hänvisas till Andersson & Bangura Arvidsson 2006a, 2006b, 2008).

Ett sätt att förstå insatsen kontaktperson i umgängestvister är att lyfta fram tankar och upplevelser hos dem som utför insatsen. Den flexibilitet som de kvalitativa intervjuerna gav var viktig vid utforskandet av detta relativt nya ämnesområde om kontaktperson vid umgängesärenden, där ramarna och begränsningarna upptäckts gradvis. Det gav möjlighet att följa upp nya spår som visade sig allt eftersom studien pågick.

En begränsning kan vara de relativt få intervjuer som studien baseras på. Det som framkommer i intervjuerna var emellertid i flera avseenden likartat och det infann sig en »mättnad« i materialet efterhand. Det som kontaktpersonerna berättat har dessutom mötts av igenkännande vid diskussioner med andra kontaktpersoner på bl.a. konferenser i ämnet.

Fem av intervjuerna har gjorts av en magisterstudent och resten har jag själv gjort. Intervjuerna gjordes under en period från våren 2005 till början av år 2006. Kontakterna med intervjupersonerna togs

via social- och familjerättssekreterare som ombads lämna informationsbrev om projektet till de kontaktpersoner de anlitate. Intervjupersonerna tog sedan kontakt med oss. Intervjupersonernas egna önskemål om plats för intervjun var avgörande för var den genomfördes, t.ex. på mitt kontor, i kontaktpersonernas hem eller arbetsplats.

Kontaktpersonerna har huvudsakligen uppdrag från fyra kommuner: en mindre kommun med ca 30 000 invånare, en mellanstor kommun med ca 100 000 invånare, en stor kommun med mer än 250 000 invånare, samt en storstad med ca 500 000 invånare. Valet av kommuner grundar sig på intresset av att studera kommuner med olika befolkningsstruktur och olika sätt att organisera sin sociala verksamhet.

I intervjuerna fokuserades bl.a. teman som kontaktpersonernas beskrivning av uppdragen, sin roll, drivkraft och beskrivning av umgängesföräldrar, boendeföräldrar och barn. Fokus för denna artikel ligger på kontaktpersonernas roll och förhållningssätt till föräldrar och barn. Samtliga intervjuer spelades in på band och transkriberades i sin helhet. Materialet bearbetades genom att innehållet tematiserades och sammanställdes i olika scheman för att få överblick. Intervjumaterialet har varit utgångspunkt i analysen och det har styrts valet av frågor som diskuteras i artikeln.

Av de 13 intervjuade kontaktpersonerna är tio kvinnor. Nio är eller har varit verksamma professionellt inom den sociala sektorn som t.ex. socionom, lärare och fritidsledare. De har varit kontaktpersoner i umgängestvist i mellan ett och tio år. Några är också kontaktperson inom övriga individ- och familjeomsorgen eller har varit det

2 Intervjuerna är en del av ett större material och studien ingår i projektet »Barnet mellan två föräldrar – om insatsen kontaktperson i umgängestvist«, finansierat av Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Projektledare: Professor Gunvor Andersson.

dessförinnan. Kontaktpersonernas ålder varierar från 20- till 50-årsåldern.

Då det var familjerätts- och socialsekreterarna som vidarebefordrade informationsbrev till kontaktpersonerna har vi inte haft full kontroll över bortfallet. Vissa kontaktpersoner åtar sig enstaka uppdrag under en begränsad tid och andra har flera uppdrag under längre perioder. Av den anledningen var det svårt för familjerätts- och socialsekreterarna att säga hur många kontaktpersoner de brukade anlita. De kontaktpersoner som har intervjuats var troligen de som var mest anlidade under den period som intervjuerna genomfördes. Det kan naturligtvis ha betydelse för resultatet, då de kontaktpersoner som var negativa till insatsen sannolikt avslutat sina uppdrag och inte finns tillräckligt representerade i materialet. Bland intervjupersonerna finns emellertid en kontaktperson som var mycket kritisk och som tänkte avsluta sitt engagemang.

Erforderliga vetenskapliga etiska krav har följts. Intervjupersonerna har fått såväl muntlig som skriftlig information om projektet och möjlighet att avsluta sitt deltagande närhelst de önskat. Alla personnamn och ortsnamn har avidentifierats. Det insamlade materialet har enbart använts för detta projekt.

Direktiven

I intervjuer med familjerättssekreterare (Andersson & Bangura Arvidsson 2006a, 2006b) framkom att alla var överens om att kontaktpersonens viktigaste uppgift är att se till att barnet är tryggt.

Familjerättssekreterarna rekryterar kontaktpersoner bland »vanliga« mäniskor, studenter eller pensionärer. I de få men ofta mycket konfliktfyllda ärenden, där kontaktperson tillsätts vid umgänge, kan situationen vara så problemfylld att frågan uppkommer om det krävs professionell kompetens för att kunna hantera den. Några familjerättssekreterare tänkte sig att det vore bra med professionella kontaktpersoner, eftersom uppdraget som kontaktperson är förenat med flera svårigheter och dilemman. Vissa svårigheter och dilemman de tog upp är relaterade till insatsens utformning och vissa är direkt knutna till relationen mellan kontaktpersonen, barnet, umgängesföräldern och boendeföräldern.

De svårigheter som har med insatsens utformning att göra är flera. T.ex. kan domstolen döma till umgänge med kontaktperson på tider och under tidsintervall, som det är omöjligt att få kontaktpersoner att ställa upp på. Uppdragets varaktighet och avslutning är ofta obestämd och insatsen kan därför pågå i flera år utan att socialtjänsten vågar avsluta en insats beslutad av tingsrätten.

Svårigheter och dilemman som har med relationen mellan de olika parterna att göra, som familjerättssekreterarna lyfte fram, är t.ex. att det är lätt för kontaktpersoner att dras in i konflikten mellan föräldrarna, att ställa sig på den ena partens sida. Familjerättssekreterarna menade att föräldrar kan vilja byta ut kontaktpersonen även om barnet och kontaktpersonen har en god relation. Boendeföräldern kan känna stark oro för umgänget och litar kanske inte på att kontaktpersonen kan hantera en hotfull umgängesförälder. Familjerättssekreterarna

menade att även kontaktpersonen kan känna sig rädd och hotad när konfliktnivån mellan föräldrarna är hög.

Familjerättssekreterarna betonade att kontaktpersonens uppgift är att vara en trygghet för barnet, inte att ta ställning i föräldrarnas konflikt. Kontaktpersonen kan emellertid ge en mer nyanserad bild av konflikten mellan parterna, menade någon familjerättssekreterare.

Den övergripande bilden är att uppdraget underlättas om det finns ett tydligt och skriftligt formulerat uppdrag till kontaktpersonerna och regelbunden handledning, gärna både individuellt och i grupp. Detta är emellertid organiserat och mer eller mindre formaliserat i olika kommuner, vilket flera kontaktpersoner lyfter fram. Vissa är nöjda och andra är missnöjda med de direktiv och den information de får från familjerätten och/eller socialtjänsten.

Det är emellertid inte bara familjerättens direktiv kontaktpersonerna måste förhålla sig till. Kontaktpersonerna måste också ta hänsyn till domen då det är tingsrätten som fattat beslut om insatsen. Oavsett vad kontaktpersonerna tycker om beslutet är det inte deras sak att avgöra huruvida det ska verkställas eller inte. Uppdraget som kontaktperson innebär alltså en balansgång mellan olika parters intressen, önskemål och direktiv, vilket en kontaktperson uttryckte på följande sätt:

Ibland så känns det som att man måste trampa någon på tårna. Ibland är det kanske barnet och ibland kanske det är föräldern som har rätt till umgänge och ibland är det vårdnadshavaren. Så att det är en jättefin balansgång där emellan. Samtidigt

som man ska försöka medla det här med domstolsbeslutet och vad som faktiskt är möjligt att göra.

Uppdragen

I intervjuerna med kontaktpersonerna är det många olika uppdrag som beskrivs. De flesta handlar om övervakat umgänge, andra handlar om lämning och hämtning. Sammantaget i intervjuerna framkommer ett tjugotal beskrivningar av ärenden då kontaktpersonerna är med under hela umgänget. Ungefär tio beskrivningar är ärenden där kontaktpersonen lämnat och hämtat barnet hos umgängesföräldern men inte närvarat vid själva umgänget. I några fall övergår övervakat umgänge till att bli lämning och hämtning. I många fall är det perioder av uppehåll och ibland också ärenden som avbryts eller rinner ut i sanden av olika anledningar, t.ex. umgängesföräldrar som inte dyker upp eller boendeföräldrar som vägrar lämna barnet. Det är svårt att lyfta fram något typiskt fall då alla är komplexa och ser olika ut men några gemensamma drag går ändå att belysa. Det är oftast pappan som är umgängesförälder och mamman som är boendeförälder, endast i fyra av de fall kontaktpersonerna beskrev var mamman umgängesförälder. Därför kommer jag fortsättningsvis att skriva om pappor när det handlar om umgängesföräldrar och mammor när det handlar om boendeföräldrar. Kontaktpersonerna ger bilder av missbruk, kriminalitet, psykisk sjukdom, våld och hot om våld, sexuella övergrepp och/eller uppslitande konflikter mellan föräldrarna. Barnen är mesta-

dels i fyra- femårsåldern, några få i nedre tonåren och några i ett- tvåårsåldern.

En kontaktperson beskriver ett ärende som handlar om en fyraårig pojke. Han bor hos sin mamma och ska umgås med sin pappa fem timmar vartannat veckoslut:

Pappan kan egentligen inte lördagar men mamman kan inte söndagar så det är lördagar som har gällt. Och det är där det är nu. Det vi har gjort är att vi har träffats nere på stan på McDonalds så har mamman lämnat där. Pappan får göra och vara var han vill med sin son under de fem timmarna. Så det har varit lite olika saker: varit och handlat kläder, cykel, varit hemma hos pappan. Det är pappan som bestämmer. Mamman har inte frågat efter vad. Hon bryr sig inte om vad de gör utan det viktiga är att hon får vara med och lämna. Det flyter inte på, det har inte varit så många tillfällen. Jag vet inte hur många tillfällen det har varit men mycket att mamman inte kan den helgen, den helgen kan inte pappan så det är mycket så. Det är mycket jobb för att få till ett umgänge. Och det är väldigt ofta som det inte blir något umgänge. Och så går det tillbaka och så går det en vända till i rätten.

Kontaktpersonens beskrivning ger en bild av frekvensen och längden för ett umgänge, som ofta är några timmar varannan helg. Det ger också en bild av var umgänget kan ske, t.ex. i pappans hem, ute på stan, i en park, på McDonalds och i vissa kommuner i en särskilt anvisad lokal som kommunen tillhandahåller. Citatet visar även hur svårt det kan vara att upprätthålla ett umgänge på grund av föräldrarnas konfliktfyllda relation och svårighet att komma överens.

Det ger också exempel på vad kontaktpersonen, barnet och pappan kan göra under umgänget, i detta fall handla kläder och bara vara hemma hos pappan. I nedanstående citat ges några fler konkreta exempel:

Vi gjorde allt möjligt. Ibland bara satt vi och pratade där i lokalen, kanske tittade på någon fotbollsmatch på TV. Ibland var jag kvar i lokalen och de gick på McDonalds eller de gick ut och handlade någonting. De sista gångerna var vi i Stadsparken och på Stadsbiblioteket. Nu senaste gången var vi på tivoli så det är väldigt olika. Men det krävs ju ofta planering. För den föräldern som har umgänget får ju lite grand planera vad man ska göra och inte bara komma dit och inte göra någonting för det blir ju tråkigt för barnen. Jag planerar ingenting i regel. Men ibland kan jag ju prata med umgängesföräldern och fråga: 'Vad tänker du att vi ska göra nästa gång?'. Men det är ju mer så där att jag kanske pushar på lite för att jag kan tycka att de är lite dåliga på att komma med något förslag. Det är inte så att man måste gå på cirkus eller göra extravaganta saker varje gång men det får inte heller bara bli att man sitter och gör ingenting, för det blir ju jättetråkigt liksom för barnen.

Sitta och prata och titta på fotbollsmatch på TV är ett par konkreta exempel på vad som görs under umgänget, även om beskrivningarna oftast handlar om var kontaktpersonen, barnet och pappan befinner sig. Citatet belyser också kontaktpersonens roll vid umgänget. Umgänget kräver planering men det är pappan som ska stå för den. Som regel planerar kontaktpersonen ingenting men om

pappan inte gjort det kan kontaktpersonen »*pusha på lite*«.

Bilder av mammor, pappor och barn

De bilder som kontaktpersonerna ger av såväl mammor, som pappor och barn är komplexa. Kontaktpersonerna beskriver mammor som är samarbetsvilliga för att de är rädda och oroliga för att barnet ska råka illa ut under umgänget med pappan. Samtidigt kan mammorna se kontaktpersonen som en trygghet trots att situationen upplevs påtvingad och att de inte tycker om insatsen generellt. Men det finns också de som även är misstänksamma mot kontaktpersonen och känner sig oroliga och utsatta, vilket kan påverka barnet negativt. Andra mammor beskrivs som manipulativa och lögnaktiga, att de gör allt för att hindra pappan från att träffa barnet, genom att t.ex. införa umgängestillfällena påstå att barnet är sjukt. Kontaktpersonerna beskriver också mammor som försöker kontrollera umgänget in i minsta detalj, vad barnet får äta och inte får äta och om och hur länge det ska vila. Det finns även beskrivningar av mammor som är positiva till insatsen och är glada för att barnet p.g.a. insatsen har möjlighet att träffa sin pappa. Mamman kan förvisso vara rädd för pappan men ändå känna trygghet då kontaktpersonen är med.

De beskrivningar kontaktpersonerna ger av umgängesföräldrar är pappor som smutskastar barnens mammor, är skrämmande för att han hotar henne och har svårt att fokusera på umgänget med barnet. Samtidigt kan det vara en pappa som längtar

mycket efter sitt barn och känner sig motarbetad för att han inte får träffa sitt barn när han vill och på egen hand, utan kontaktperson. Kontaktpersonerna beskriver också pappor som är lättsamma, inbjudande och goda förebilder för sina barn men trots detta känner sig papporna motarbetade av barnets mamma. Andra beskrivningar är om positiva och öppenhjärtiga pappor som är efterlängtade av sina barn men som är opålitliga med tider och kanske inte dyker upp vid umgängestillfällena. Vissa beskrivs som omdömeslösa och oförmögna att hantera sina barn.

När det gäller barnen ger kontaktpersonerna å ena sidan beskrivningar av barn som är glada och förväntansfulla och tycker att det är roligt att träffa den andra föräldern. Å andra sidan beskrivs barn som träsiga barn som vägrar följa med till den andra föräldern, som gråter och mår jättedåligt. Bilder av barnen kommer också tydligt fram när kontaktpersonerna berättar om vad de anser om insatsen.

För barnens bästa?

På ett övergripande plan ser kontaktpersonerna insatsen som positiv för barn. De uppfattar insatsen som väldigt viktig för barn oavsett vilken situation barnen befinner sig i, att barnet måste umgås med »*andra sidan*«. De menar att insatsen behövs och att det är viktigt att tänka på barnets bästa:

Jag kan tänka mig att alla barn mår bra av att se sin förälder... Jag ser det som ett bra alternativ för barn.

Oavsett vad man har för föräldrar så är det väl bra att barnet så långt det är möjligt får en realistisk syn på sin förälder.

De motiv som vissa av kontaktpersonerna säger att de har för att engagera sig i insatsen visar också att de ser det som en bra insats. Några kontaktpersoner säger att *»det känns som man gör en bra insats«*.

När kontaktpersonerna berättar om enskilda fall och individuella barn är emellertid variationerna om vad de anser om insatsen stora. En och samma kontaktperson kan ge både exempel på när de ser insatsen som positiv och när de ser att den inte alls är bra för barnen. Beskrivningar som lyfts fram som positiva exempel är av barn och pappor som *»njuter av varandra de timmarna de är tillsammans«* eller att *»barnen är väldigt glada över att få träffa sin pappa«*. Flera kontaktpersoner har emellertid varit med om situationer där de har ifrågasatt om det verkligen är bra för det enskilda barnet, i alla fall på det sätt eller i den omfattning som varit aktuell. Insatsen kan vara *»fel, oförståelig och bortkastad«*. Det var inte alls för barnets skull, utan snarare för pappans, eftersom barnet grät och visade klivna känslor. Andra kontaktpersoner ger exempel på barn som *»tvärvägrat«* att träffa sin pappa.

Roll och förhållningsätt

I intervjuerna framgår att kontaktpersonerna har en relativt stor frihet att tolka innebörden i sin roll. Den övergripande tolkningen är emellertid densamma för alla kontaktpersoner, nämligen att finnas

där för barnets skull. Det säger samtliga kontaktpersoner utan att tveka och på ett självklart sätt:

»För barnets bästa.« *»Se till barnets behov.«*
»Att barnen ska känna trygghet.« *»Alltid ur barnets perspektiv.«* *»Utifrån barnets synvinkel.«*

Inom ramarna för »barnets bästa« varierar kontaktpersonernas beskrivning av sin roll sinsemellan. Variationen är dels beroende på vad de mer specifikt lägger in i tolkningen av rollen, dels varierar det i förhållande till vilka ärenden de är engagerade i. Det finns tolkningar av rollen som sträcker sig från att de ska fokusera på barnets bästa till att också vara ett aktivt stöd till föräldrarna. De flesta av kontaktpersonerna menar att de bara ska se till barnets bästa och förhålla sig till barn och, i synnerhet, föräldrar utifrån det. Fokus ska vara på barnen och de menar att de *inte* är samtalsterapeuter åt föräldrarna, *inte* är där för mammans eller pappans skull, att de *inte* ska bilda någon nära relation till föräldrarna, *inte* ge sig in i familjesituationen och *inte* umgås med föräldern eller barnet. De är tydliga med att markera att de bara är där för att närvara vid umgänget eller bistå med lämning och hämtning, *inte* att leka med barnen eller ha djupa samtal med föräldrarna.

Det är alltså en neutral och relativt passiv roll som de beskriver att de har. Begreppet passiv används i betydelsen tillbakadragen, inte likgiltig. Tolkningen av rollen är emellertid komplex, för samtidigt som kontaktpersonerna framhåller denna neutrala och passiva roll kan en och samma kontaktperson påpeka att rollen också inne-

bär att stödja föräldern i hans föräldraskap. Här går de mer aktivt in och t.ex. stödjer pappor i att uppfostra sitt barn. Det kan också handla om att hjälpa en osäker pappa att närma sig barnet:

Du kan sitta och titta på henne och bedöma vad du egentligen ska göra vid henne. Så börja så nått, så ska du få se att med tid och stunder så blir det bra.

I tolkningen av rollen utmärker sig en kontaktperson. Han menar att man som kontaktperson måste få ha en behandlande roll gentemot föräldrarna och påpekar att även om det inte ingår i familjerättens direktiv är det en roll han måste få ha för att känna att han utför ett bra uppdrag. Han säger att:

...hela konceptet ingår i din roll som kontaktperson. Du kan ju inte bara säga att jag är här för övervakat umgänge och när du ser att någonting händer säga 'nej det ingår inte i min roll'.

Han beskriver sin roll som professionell. De andra kontaktpersonerna säger dock att de är tydliga gentemot föräldrar och barn med gränserna för sin roll och att de hänvisar dem till familjerätten eller socialtjänsten om de uppfattar det som att barn och föräldrar behöver professionellt stöd.

Den aktiva rollen tar sig än tydligare uttryck när kontaktpersonerna beskriver sitt förhållningssätt gentemot föräldrar och barn i konkreta situationer. Även om de säger att de inte ska bli vänner med föräldrarna menar de att de måste etablera en kontakt och bygga något slags relation med dem så att föräldrarna känner att de kan

lita på kontaktpersonen. Det gäller både för mammor, som måste våga lämna över ansvaret för barnet till kontaktpersonen, och pappor, som måste känna förtroende för kontaktpersonen så att det går att slappna av och fokusera på barnet under umgänget. Det är alltså viktigt att bli accepterad som kontaktperson. Det handlar om att vara stödjande, lyssna och framhålla att man inte är någon kontrollant eller finns till för att lösa föräldrarnas problem, även om det finns flera undantag då kontaktpersonerna ställs inför svårigheter och dilemman.

Svårigheter och dilemman

Många – för att inte säga de flesta – av de ärenden som tilldöms kontaktperson vid umgängestvist är konfliktfyllda och problematiska. Det kan göra det svårt för kontaktpersonerna att finna sin roll och veta vilket förhållningssätt de ska ha. Kontaktpersonerna beskriver det förvisso inte som speciellt svårt att hålla sig till att deras roll är att tillgodose barnens behov, i alla fall inte på ett generellt plan. Emellertid uppstår inte sällan svårigheter och dilemman i enskilda uppdrag då det handlar om att hantera konkreta situationer. Kontaktpersonerna är samstämmiga i att det är föräldrarna som är de problematiska med uppdragen, ytterst sällan barnen.

Svårigheterna har ett gemensamt tema, nämligen balansgången mellan att förhålla sig aktivt eller passivt i de konkreta situationerna. Idealet beskrivs som att pappan sköter umgänget med barnet på ett bra sätt och att kontaktpersonen kan finnas med vid sidan om som en säkerhet och trygghet

för barnet. En kontaktperson uttrycker det som att man ska vara *»medvetet aktiv och omedvetet passiv, att man ska finnas där men samtidigt inte finnas där«*. En annan formulerar det som att: *»Jag ska bara vara där, lite som ett spöke vid sidan om«*. Dock lever sällan umgängena upp till detta ideal och kontaktpersonen måste då förhålla sig annorlunda. En kontaktperson belyser det med följande ord: *»Ju sämre det gick ju mer aktivt blev jag«*. Ett par exempel på när kontaktpersonerna kan behöva agera aktivt är när föräldrarna tar för mycket plats med sina konflikter och när kontaktpersonerna upplever att de måste sätta gränser gentemot föräldrar för att skydda barnet.

En svårighet som är genomgående i intervjuerna är att hantera föräldrarnas konflikter. Flera kontaktpersoner berättar att det kan vara lätt att glömma bort att umgänget är till för barnens skull: *»Ibland tycker jag att det är nästan lätt att glömma bort. Att det blir så mycket kring föräldrarna«*. Föräldrarna tar mycket plats med sina konflikter. När föräldrarna möts kan de börja bråka med varandra när barnet är närvarande, en situation som alla kontaktpersoner säger att de måste hantera på ett aktivt sätt. En kontaktperson ger exempel på en situation då hon sa ifrån till föräldern:

'Nu räcker det', sa jag. 'Alltså nu får du lägga av, va. Jag bryr mig inte om vad du säger till pappan och er relation men alltså dottern kan inte vara i närheten, det går inte. Ni står och skriker åt varandra och så dottern står mitt emellan'.

Även om föräldrar inte möts och börjar bråka med varandra beskriver flera kon-

taktpersoner att föräldrarna kan vilja prata med dem om konflikten med den andra föräldern. Då menar kontaktpersonerna att de ibland aktivt måste markera för föräldrarna att det är barnet som ska vara i fokus för umgänget: *»vi behöver inte stå här och prata om det och det, utan passa på att umgås«*. Kontaktpersonerna beskriver det som att det handlar mycket om att vara tydlig och rakt på sak.

Föräldrarnas svårigheter att fokusera på umgänget med barnen kan också påverka barnet till att tappa fokus och istället vilja vara med kontaktpersonen, att det är henne eller honom som barnet ser mest fram emot att träffa vid umgängestillfällena. När barnet i sådana situationer kommer till kontaktpersonen och t.ex. vill att hon eller han ska spela spel eller rita tillsammans med det, kan kontaktpersonen markera för barnet var gränserna går och påpeka för barnet att hon eller han ska gå och fråga sin förälder istället: *»Ja, det är kul men visa det för pappa. Gå och prata med pappa.«*

Ibland upplever kontaktpersonerna att de måste sätta gränser gentemot föräldrarna för att skydda barnen. Barnet kanske vägrar att komma med till pappan och kontaktpersonen får då *»vara barnets språkrör«* och tala om för pappa att barnet gråter och inte vill ha något umgänge. Andra exempel är att pappan är drogpåverkad eller betar sig på ett sätt som gör att kontaktpersonen känner sig tvingad att avbryta ett redan påbörjat umgängestillfälle. Att sätta denna typ av gränser tycks vara det som kontaktpersonerna ser som en av sina svåraste uppgifter. Gränsdragningen för vad som ska accepteras är inte enkel att göra, vilket nedanstående citat belyser:

Och det svåraste är hur och när ska man sätta gränser. Ska jag ingripa nu? Vad ska jag göra? Jag ser att pappan mobbar mamman. Och utmaningen för mig var när jag ska ingripa. Ska jag ingripa nu? Ska jag stoppa det här? Det här är fel va, även mot barnet.

En annan kontaktperson berättar om ett tillfälle när hon avbröt umgängestillfället:

Och barnet började skrika och gråta och då insåg jag att det var bäst att vi avbröt och så ses vi nästa gång när det är lite lugnare. Men umgängesföräldern kunde ju inte riktigt hantera det att jag kunde avbryta det så att säga.

Å ena sidan har kontaktpersonerna ett uppdrag från familjerätten att se till att umgänget kan genomföras. Å andra sidan är deras roll att se till barnets bästa, vilket i praktiken kan innebära att hon eller han måste gå emot beslutet.

Generella ideal och konkret praktik

Syftet med den här artikeln är att belysa hur kontaktpersoner utformar sin roll och beskriver sitt förhållningssätt gentemot umgängesföräldrar, boendeföräldrar och barn utifrån insatsens direktiv, svårigheter och dilemman. Det som blir tydligt i kontaktpersonernas beskrivningar av olika uppdrag är att det är skillnad mellan generella ideal och konkret praktik. Att det är så är inte ovanligt för socialt arbete i övrigt. När det gäller kontaktpersoner i umgänges-tvister tar sig skillnaderna mellan generella ideal och konkret praktik uttryck i deras

tankegångar om huruvida de har en aktiv eller »passiv« roll och ska ha ett aktivt eller passivt förhållningssätt gentemot mammor, pappor och barn. Idealet är att pappan sköter umgänget med barnet på ett bra sätt och att kontaktpersonen kan finnas med vid sidan om som en säkerhet och trygghet för barnet. En central tanke bakom insatsen är att den ska vara tillfällig och relativt kortvarig och att pappa och barn ska kunna umgås på egen hand efter insatsens avslut. I dessa ideala fall har kontaktpersonen en passiv roll och passivt förhållningssätt. Dock lever sällan umgängen upp till detta ideal. Umgängen präglas ofta av konflikter mellan föräldrarna och andra svårigheter, vilket kräver att kontaktpersonerna går in i sitt uppdrag mycket mer aktivt och det kan vara svårt att avsluta insatsen.

Diskrepansen mellan generella ideal och konkret praktik visar sig också i vad kontaktpersonerna anser om insatsen. I en rapport (Andersson & Bangura Arvidsson 2006a) framhåller vi att eftersom generell kunskap om barns behov inte alltid sammanfaller med individuella barns intressen, uppstår det ibland motsättningar mellan hur insatsen värderas för barn generellt och i individuella fall. Idealt, menar kontaktpersonerna, är det en bra insats som är till för barns skull och tillgodoser barns bästa. Kontaktpersonernas övergripande uppfattning är att insatsen är en trygghet för barnen. De beskriver sin uppgift som att finnas närvarande för barnens skull, eftersom de uppfattar det som viktigt för barn att ha kontakt med båda sina föräldrar. Men i den konkreta praktiken förekommer individuella barn som far illa. I flera fall kan man ställa sig frågan om umgänge ska

ske till varje pris, vilket såväl familjerättssekreterare (Andersson & Bangura Arvidsson 2006a, 2006b) som kontaktpersoner gör.

Generellt tycks kontaktpersonerna ha anammat en rådande syn inom såväl familjerätten som i samhället i övrigt om att det är för barns bästa att ha en bra relation med båda sina föräldrar, även då föräldrarna inte lever tillsammans. I praktiken handlar det oftast om barn som efter separation mellan föräldrarna bor hos sin mamma och har umgänge med sin pappa. Insatsen väcker i och med det intressanta frågor om synen på familjens, och i synnerhet faders, roll i barns liv och i samhället.

Insatsen kan ses som ett sätt att upprätthålla den normala familjen, trots förändrade familjeformer (jfr. Andersson & Bangura Arvidsson 2006a, 2006b). Lite tillspetsat kan man säga att kontaktpersoner i umgängestvister bistår med stöd för att upprätthålla den tänkta familjen och det eviga föräldraskapet, för att appellera till Bäck-Wiklund (2003). I bakgrunden för insatsens intentioner finns en »tänkt« kärnfamilj bestående av mamma, pappa och barn. När vissa av den »levda« familjens förhållanden sviktar, kan barnet få stöd och skydd av en kontaktperson för att upprätthålla den »tänkta« familjen. Staten upprätthåller således både det eviga föräldraskapet och den »tänkta« kärnfamiljen (Andersson & Bangura Arvidsson 2006a).

Kontaktperson i umgängestvist kan också i detta sammanhang ses som ett sätt att involvera pappor i barns liv. Den länge rådande och starka normen i Sverige om faders rätt till sina barn som Hobson (2004) beskriver tar sig uttryck när det gäller insatsen kontaktperson i umgängestvister.

Insatsen kan kontrasteras mot den generella insatsen kontaktfamilj inom individ- och familjeomsorgen, som kan ses som en kompensation för en »ofullständig« familj. Kontaktperson i umgängesärenden, å sin sida, kan ses som motsatsen till kontaktfamilj och kontaktperson, nämligen som ett sätt att involvera pappan i barnets liv, även om han upptas av egen problematik (Andersson & Bangura Arvidsson 2001). Med stöd av en kontaktfamilj kan en ensamstående mamma klara sig utan barnets far, vilket Regnér (2006) belyser då hon skriver att en ensamstående mor med hjälp av en kontaktfamilj kan minska sin sårbarhet och sitt beroende av barnets far. Samhället bistår med manliga förebilder genom kontaktfamiljsfäder och manliga kontaktpersoner (jfr. Regnér *ibid.* och Johansson 2004). På så sätt frikopplas fadern från familjen, även om könskomplementariteten upprätthålls (jfr. Eriksson 2003).

Regnér (2006) framhåller emellertid också att mödrarnas minskade beroende av barnets far inte bara minskar deras sårbarhet utan också kan belasta dem då de måste ta mer ansvar för barnen. Här ligger snarare en likhet än en olikhet mellan de olika sätten att använda insatsen, eftersom ansvaret för barnen i stor utsträckning ligger hos mamman oavsett hur insatsen används. I detta ansvar ingår att främja kontakten mellan barnet och pappan om han inte själv tar det. En god mor förväntas ta huvudansvaret för omsorgen om barnet och för relationen mellan far och barn, som Eriksson (2003) uttrycker det. Modern ska släppa in fadern i barnets liv och lita på att han tar väl hand om barnet. Modern har emellertid det yttersta ansvaret både för att släppa in fadern men

också för att skydda barnet om fadern skulle vara våldsam, menar Eriksson (ibid.).

När konflikterna mellan föräldrarna blir så stora att de inte kan komma överens om hur umgänget ska se ut, kan samhället gå in och via domstol besluta om insatsen kontaktperson i umgängestvist för att tillgodose barns behov av kontakt med båda sina föräldrar. Staten ser det som sin sak att bistå med att involvera pappor i deras barns liv.

Kontaktpersoner har ett viktigt men svårt uppdrag att genomföra. Ytterst är det kontaktpersonerna som i de enskilda uppdragen måste hitta en roll och finna ett förhållningssätt för att kunna hantera de svårigheter och dilemman som kan uppstå i praktiken i umgänget mellan enskilda barn och deras pappor så att alla, såväl mamman, pappan och inte minst barnet, känner sig trygga.

Referenser

- Andersson, Gunvor & Bangura Arvidsson, Maria (2001) *Vad vet vi om insatsen kontaktperson/familj? En kunskapsöversikt*. Meddelanden från Socialhögskolan 2001:1. Lund: Lunds universitet, Socialhögskolan.
- Andersson, Gunvor & Bangura Arvidsson, Maria (2006a) *Barnet mellan två föräldrar – insatsen kontaktperson i umgängestvister*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Andersson, Gunvor & Bangura Arvidsson, Maria (2006b) »Umgänge till varje pris?« *Socionomens Forskningssupplement* vol. 5 nr 19, s. 5-17.
- Andersson, Gunvor & Bangura Arvidsson, Maria (2008) »Contact person as a court-ordered solution in child visitation disputes in Sweden.« *Child and Family Social Work* vol. 13 nr 2, s. 197-206.
- Bangura Arvidsson, Maria (2003) *Ifrågasatta fäder. Olika bilder av fäder till socialt utsatta barn*. Lund: Lunds universitet, Socialhögskolan.
- Bäck-Wiklund, Margareta (2003) »Familj och modernitet.« I Margareta Bäck-Wiklund & Thomas Johansson (red.) *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Ekbo, Inger & Landberg, Åsa (2007) »Innerst inne var man rädd...« *Barn och föräldrars röster om att ha umgänge tillsammans med kontaktperson*. Stockholm: Rädda Barnen och Socialstyrelsen.
- Eriksson, Maria (2003) *I skuggan av pappa. Familjerätten och hanteringen av fäders våld*. Stehag: Förlags AB Gondolin.
- Hobson, Barbara (2004) »Pappavänligt samhälle: faderskap, papparoll och pappor i välfärdssamhället.« I Christina Florin & Christina Bergqvist (red.) *Framtiden i samtiden. Könrelationer i förändring i Sverige och omvärlden*. Stockholm: Institutet för framtidsstudier.
- Hobson, Barbara & Morgan, David (2002) »Introduction: making men into fathers.« I Barbara Hobson (red.) *Making Men into Fathers, Men, Masculinities and the Social Politics of Fatherhood*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hydén, Margareta & Hydén, Lars-Christer (2002) *Samtal om den nya familjen och det eviga föräldraskapet*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Johansson, Thomas (2004) *Faderskapets omvandlingar. Frånvarons socialpsykologi*. Göteborg: Daidalos.
- Proposition 1979/80:1. Stockholm: Riksdagens tryckeriexpedition.
- Regné, Margareta (2006) *Familjebilder. Om klientfamiljer, kontaktfamiljer och idealfamiljer*. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.
- SCB (2006) *Barn och deras familjer 2005*. Demografiska rapporter 2006:3. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.
- SCB (2007) *Barn och deras familjer 2006*. Demografiska rapporter 2007:4. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.
- Singer, Anna (2000) *Föräldraskap i rättslig belys-*

ning. Uppsala: Iustus Förlag.
Socialstyrelsen (2006) *Barn och unga – insatser år 2005*. Statistik socialtjänst 2006:9. Stockholm: Socialstyrelsen.
Socialstyrelsen (2007) *Barn och unga – insatser år 2006*. Statistik socialtjänst 2007:9. Stockholm: Socialstyrelsen.
SOU 2005:43 *Vårdnad – Boende – Umgänge. Bar-*

nets bästa, föräldrars ansvar. Betänkande av 2002 års vårdnadskommitté. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.
SOU 2007:52 *Beslutanderätt vid gemensam vårdnad m.m. Betänkande av utredningen om beslutanderätten vid gemensam vårdnad*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.

Summary

Active passivity Contact persons' role and relation to fathers, mothers and children in visitation disputes

The presence of a contact person can be a provision for a non-resident parent to visit his child. The aim of this article is to illuminate how contact persons as a court-ordered solution in child visitation disputes deal with their role and how they describe their relation to resident parents (mostly mothers), non-resident parents (mostly fathers) and children. The focus is on the intervention's directives, difficulties and dilemmas. The article is based on interviews with 13 contact persons and partly on interviews with 21 family law social workers.

The contact persons are relatively free to interpret their role. The overall interpretation is to be present for the sake of the children and that their role is neutral and to »remain passive«. However, within this framework the interpretation of their role varies. The interpretation of the role is complex. At the same time as the contact persons point out the neutral and passive role they are also supportive to parents and often have to be active in relation to parents. The active role is clearly expressed in descriptions of how they relate to parents and children in concrete situations. The

difficulties and dilemmas are characterized by a difference between general ideals and concrete practice. In the general and ideal cases the contact persons interpret their role as »passive«. However, in the concrete practice many of the cases are about huge conflicts between parents or other problems, which requires the contact persons to be much more active.

Generally the contact persons seem to have acquired a perception in Swedish society that it is in the best interest of a child to have a good relation to his or her father, even after a divorce between the parents, and children mostly live with their mothers. In concrete practice, however, they often wonder if the measure is really for the sake of the children, who sometimes have to meet their fathers at any price. The intervention contact persons as a court-ordered solution in child visitation disputes can be seen as a way for the Swedish society to involve fathers in their children's life. Thus, the measure raises interesting questions about the perception of the role of the family, particularly fathers, in children's life and society.